

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Dr. Berzeviczy és a debreczeni egyetem.

(Folytatás.)

Hogy a debreczeni főiskola könnyen egyetemmé volna fejleszthető, azt mindenki bevallja, a ki vele s a körülményekkel ismerős. Rengeteg nagy négyszögű kétemeletes épületében, ha a bentlakó 300 tanulót s vagy 6 népiskolát kitelepitik, az egyetem azonnal elhelyezhető.

Jogi s theologiai kara kész, a filozófiai is a már meglevő 3 tanszékkal együtt a begyült s még ezután begyülvendő adományok s alapítványokból felállítható. A három karu egyetem tehát készen volna, ha a törvényhozás a felekezeti egyetem felállítását elfogadhatatlan feltételekhez nem kötné. Ámde attól tartok, hogy ide kívánják terelni a dolgot azok, a kik egyedül az állam részére hajlandók lefoglalni az egyetemállítást. Dr. Berzeviczy legalább úgy tudományos, mint politikai okokból sem tartja kívánatosnak a debreczeni protestáns egyetemet. Tudományos indoka a következő. Nálunk nem azért látogatja a fiatalság a felsőbb iskolákat, hogy bennök tudományt, hanem azért, hogy diplomát szerezen. Ennélfogva szivesebben megy az oly iskolákba, a melyek enyhébb mérték alkalmazásával mégis ugyanoly érvényű bizonyítványt adnak, mint mások. Ha nem így volna a dolog, ő is azt mondaná, romboljanak le minden gátat, mely az iskolaállítás szabadságát korlátolja: hadd legyen szabad verseny, győzzön, a mi jobb. Nem mondja ugyan ki, de gyaníttatja, hogy a leendő debreczeni protestáns egyetem ilyen enyhébb mértéket fogna alkalmazni, csak hogy a tanulókat minél nagyobb számban édesgesse magához. Erre mutat legalább szintén azon mentegetőzése, hogy ő „ezzel nem akarja épen a debreczeni főiskola derék tanári karát kisebbiteni, vagy az ott tervezett egyetem színvonaláról már

előre kedvezőlen véleményt mondani.“ No hát ha nem akarta akkor akaratlanul is meg tette, pedig alaptalanul, mert sem főiskolánkat sem annak *derék* tanárait nem ismeri: leendő egyetemünket pedig még magunk sem ismerjük, annál kevésbé Dr. Berzeviczy s ime mégis már előre kész eltörni a pálczát felette.

Politikai indító oka pedig abból áll, hogy a protestánsok sikeres kezdeményezése után a görög keleti egyház is felállíthatná a maga egyetemét. Hogy az ilyen egyetemnek *nyelve* milyen volna, az legalább is kétes . . . hogy azonban *szelleme* a magyar állameszme iránti rokonszenv terjedésének nem kedvezne, azt meglehetősen bizonyossággal mondhatjuk előre.“

Sajnos, ez argumentumát, még ha helyes volna is, maga dr. Berzeviczy teszi tönkre. Hiszen ha az egyetem állítását országos törvény állapítja meg: akkor nemcsak az országos, hanem a felekezeti egyetem nyelvét is a magyart szabhatja meg. Szellemétől pedig nincs mit félnünk, hiszen a pozsonyi egyetem ajánlása alkalmával maga dr. Berzeviczy mondja, hogy „a magyar állam ma már erősebb, sem hogy attól kellene tartanunk, hogy intézményei a fölfölmerülő nemzetiségi velleitások által akármi tekintetben is érintethetnének. Vagy igaz tehát, hogy ily erős a magyar állam, vagy nem igaz. Ha igaz: akkor még a görög keletiek egyetemétől sincs miért tartanunk, ha nem igaz: akkor Pozsonyt sem tehetjük az egyetem székhelyétül, hanem minden áron saját magyar fajunk számára kell minél előbb Debreczenben egyetemet állítanunk.

Azt mondja továbbá dr. Berzeviczy, hogy „a debreczeni protestáns egyetem fölállítását a harmadik — orvosi karral bíró — állami egyetem kérdését változatlanul napirenden hagyná. Sőt kétféle, hogy a filozófiai fakultást is kellőleg

be tudnók rendezni, mert a matematika-természettudományi szakok nagyon költséges berendezést igényelnek, holott ezek nélkül még a tervezett tanárképző intézet sem felelhetne meg egész feladat-körének." Holmi csonka filozófiai fakultásnak magam sem vagyok barátja, mert azért, hogy nyelvész s történész tanárainkat magunk képezzük, a természettudományiakét pedig az állami intézetektől várjuk, nem volna érdemes költségesen. Igen könnyen megeshetnék ugyanis, hogy nyelvész s történész tanároknak túlermelést hoznánk létre s ezzel a bajt csak tetéznők, míg a természettudományi szakokban megmaradna a tanárhiány, holott ezekben már is rendkívül szűkölködünk. Sőt az is kétes, hogy az állam ilyen csonka tanárképzőre egyáltalán adna-e engedélyt. Ha tehát vezérembereinknek csak ilyen csonka tanárképző felállítását lebeg szemé előtt: arról jó lesz letenniök s minden erővel azon legyenek, hogy egész filozófiai fakultást s tanárképzőt állítsanak fel.

És ez talán nem is olyan lehetetlen, mint egyelőre gondolnók. Főiskolánk már is jól berendezett s gazdag dotációval ellátott physicum muzeummal, chemiai laboratóriummal rendelkezik, természetrajzi muzeuma kivált az ásványtani szakban ritkítja párját, fűvészkertünk is — mióta állami dotációt húz — mindinkább megfelel céljának: ennél fogva a természettudományi szaknak is megvolna nálunk az alapja. Erre aztán már könnyebb építkezni, mintha itt is mindent a semmiből kellene megteremteni.

Ha pedig a filozófiai fakultásnak természet-tani osztálya is létesül: mi gátolja az államot abban, hogy ha az orvosoknak oly szűkében vagyunk s azok képzése kedvéért okvetetlen állami egyetemét kellene állítanunk, ily orvosi fakultást a debreczeni protestáns egyetemnél ne létesítsen. Csak nem képzeli senki, hogy a leendő orvosokat felekezeti szellemben nevelnők? Egyébiránt, ha dr. Berzeviczy lehetségesnek, kívánatosnak, szükségesnek tartja, hogy az állami egyetemeken minden felekezet számára theologiai karok állíttassanak, miért ne állíthatna az állam felekezeti egyetemen orvosi fakultást. Hollandiában legalább egészen 1876-ig kizárólag csak felekezeti egyetemek voltak, de azért nem vette észre a világ, hogy orvosai felekezeti szellemet szívtak volna magukba. Ha nincs anomalia abban, hogy az állam a felekezetek számára papokat neveljen: abban sincs, hogy a felekezetek az állam számára orvosokat neveljenek. Az egyházak jobban félhetnének attól, hogy az állami egyetem papjaikat az övékétől eltérő szellemmel töltheti el; bár mi protestánsok

ettől sem félünk. Hogy mások félnek s az állami papképzésbe aligha belenyugodnának, vagy legalább az onnét kikerült papokat nem szívesen alkalmaznák: arra legvilágosabb példa a budapesti egyetem hittudományi kara, a melynek tanulói chinai fallal vannak a többi egyetemi tanulóktól elzárva. Hiába van ez a hittudományi kar az egyetembe bekebelezve, tanulói a többi egyetemi tanulókkal nem érintkeznek, papi tanáraikon kívül mást nem hallgathatnak: e szerint annyi hatással sincs rájuk az egyetem, holott vele egy föld alatt laknak, mint ha száz mérföldre volnának hozzája. Ne féltse tehát az állam a mi szabad szellemünkötől a maga orvosait, hanem ragadja meg a jó alkalmat s állítson a leendő debreczeni protestáns egyetem mellé orvosi fakultást, a mit már azon körülmény is lehetővé tesz, hogy Debreczenben alig pár éve épült egy nagyterjedelmű pavillon rendszerű s a legkövetelőbb kívánalmaknak is megfelelőleg felszerelt városi kórház, a mely, azt hiszem, még azzal a híres pozsonyival is kiállhatná a versenyt. E tekintetben sem állunk tehát az annyira felmagasztalt Pozsony mögött.

Dr. Öreg János.

(Folyt. köv.)

T A N Ü G Y.

A prot. theologiai képzés Ausztriában.

Ma, midőn főiskolánk szervezése és fejlesztése több irányban foglalkoztatja egyházunk irányadó köreit, nem lesz érdektelen röviden feltüntetni a szomszéd Ausztriában fennálló prot. theologiai képzés szervezetét és eszközeit.

Ausztriában még I. Ferencz császár 1819-ben alapított Bécsben államköltségen egy prot. theologiai intézetet, a mely egy igazgató vezetésére volt bízva a korábban fennálló ágostai és helv. hitv. cs. kir. konsistoriumok felügyelete és az egykori cs. kir. tanulmányi udvari bizottmány főfelügyelete alatt. Az intézet 1821-ben ápril 2-án nyitott meg. Majd 1850-ben egyetemi fakultás jellegével ruháztatott fel. 1871-ben ünnepelte 50 éves fennállását.

Jelenleg tehát a bécsi cs. kir. evang. theologiai fakultás önálló, egyetemi fakultás rangjával felruházott tanintézet, a mely közvetlenül a cs. kir. kultusz- és oktatásügyi miniszteriumnak van alárendelve.

Czélja ágostai és helv. hitv. theologusok tudományos kiképzése.

Szervezete csekély eltéréssel, megegyezik az egyetem fakultásokéval. A tanulók felvétele ugyanazon feltételek mellett történik, mint az egyetemeken, csak hogy itt tanpénzt nem fizetnek. Az immatrikulálandó tanuló egyszer s mindenkorra 4 frt 20 kr.-t fizet a fakultás könyvtára javára.

A mi a tanulmányokat illeti, ezek szemeszterek rendszere szerint vannak beosztva olyanformán, hogy minden szemeszterrel az előadásoknak önálló cyclusa kezdődik, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy nagyobb terjedelmű tudományok több szemeszteren keresztül folyó kurzus-

ban adassanak elő, csak hogy minden szemeszterben a tantárgy egy-egy fő részének kell befejeznie. A tan szabadságot bizonyos számú kötelező collégium különösen pedig a stipendisták és szabad élmezést igénylőkre nézve, a félévi colloquiumokon kívül, előírt tanulmányi rend korlátozza. Az utóbbiak kötelesek a theologiai tudományokat a következő sorrendben hallgatni:

Első évben: theologiai encyclopaedia, héber és görög nyelv, bevezetés a bibliai tanulmányba és hermeneutika, bibliai archaeologiai, régibb kori egyháztörténet.

Második évben: Ujabb egyháztörténet, ó- és újszövetségi exegesis, dogmatika, moraltheologia.

Harmadik évben: újszövetségi exegesis, egyházjog, szymbolika, pastoralis theologia, liturgika, homiletika, katechetika s végül homiletikai, liturgikai és katechetikai gyakorlatok (a practica theologia tanárának vezetése alatt.)

Lelkészi pályára készülőknek valamely bel- vagy külföldi evang. theologiai fakultáson három évi vagy hat szemeszteren át tartó theol. kurszus hallgatása kívánatik meg, a melyekből legalább egy évet vagy két félévet a bécsi evang. theol. fakultáson kell eltölteni. Hogy valamely semester a tanfolyamba beszámítassék, legalább 15 heti óra hallgatása kívánatik meg, melyek közül 12 a tulajdonképeni theol. collégiumokra szentelendő, a többi más fakultások collegiumaira is fordítható különösen filozófiáira. Külföldi evang. theol. fakultásokon eltöltött idő a két évet nem haladhatja meg, s csak úgy számítható be, ha a fentebbi óraszám megvan.

A dogmatika és szymbolika a két prot. felekezet részére külön adatik elő.

A fentebb felsorolt tárgyakon kívül a gymnasiumban szerzett bölcsészeti előismeretek kiegészítése céljából megkívánják, hogy a theologusok az egyetemen egy collegiumot a metaphysikából s egyet a gyakorlati (moral- vagy jog-) bölcsészettől hallgassanak.

Az osztrák evang. theologusok a törvényes tanulmányi idő a 3 év eltöltése után két vizsgát kötelesek tenni; az egyik a kandidatusi vizsga: *examen pro candidatura*, a másik a hivatalra képesítő vizsga: *examen pro ministerio*.

Az első vizsga szóbeli és írásbeli. A vizsgáló bizottság áll az ágostai és helvét hitv. két bécsi dioecesis szuperintendenseiből, ha hivatali székhelyük Bécsben van, ellenkező esetben, vagy ha ez állások üresedésben vannak, az egyházi főtanács által kinevezett egy-egy ágost. ev. és helv. hitv. bécsi lelkészből. Ezenkívül a theol. fakultás összes rendes tanáraiból. A bizottság maga választja ötévenként elnökét és alelnökét; a legifjabb tag vezeti a vizsgáló bizottság ülésében a jegyzőkönyvet.

A kandidatusi vizsgára való jelentkezés minden évben szept. 1-ig történik a cs. kir. főegyháztanácsnál a következő bizonyítékok alapján: gymn. érettségi bizonyítvány, theologiai végbizonyítvány, curriculum vitae keresztlevéllel, s végül a tartózkodás és foglalkozás kimutatása a theol. szaktanulmány bevégezése után, ha azóta a jelentkezésig egy évnél több idő telt el.

Az írásbeli feladványok a következők: a) három thema kidolgozása a tudományos theologia köréből latin vagy német nyelven; b) zárthelyi dolgozat szintén a tudományos theologia köréből latin vagy német nyelven, a mikor a szentírás kizárólag eredeti szövegében veendő alapul; c) egy predikáció kidolgozása feladott textus alapján a tanuló anyanyelvén, s ha ez nem német, német fordítás csatolása mellett. Munkáinak beküldése alkal-

mával minden vizsgázó 5 frtot fizet a felmerülő költségek fedezésére.

A szóbeli vizsga, a melyre az egyházi főtanács passiv résztvevő gyanánt egy tagját kiküldheti, a theologiai tudomány minden főszakmájára kiterjed. A dogmatikából és symbolikából való vizsgát mindig azon felekezeti vizsgáló veszi fel, a melyhez a vizsgátevő tartozik. A vizsga annyiban nyilvános, hogy a fakultás összes hallgatóin kívül jelenlehetnek azok, a kik az elnöktől belépőjegyet nyertek. Az osztályzatok: „sehr gut“, „gut“, „genugend“, „ungenugend“. A kik „ungenugend“-et kapnak, a vizsgáló bizottság javaslatára az egyházi főtanács által az összes vagy némely tárgyakból a vizsga ismétlésére utasítatnak. Másodszori ismétlés csak kivételesen engedtetik meg.

Lelkészi hivatal elnyeréséhez a *második vizsga* (examen pro ministerio) letétele szükséges. E végett a szuperintendenshez kell folyamodni, s egyuttal igazolni a kandidatusi vizsga letételét s hosszabb időköz esetén, időközi foglalkozását is. A vizsgáló bizottság itt a szuperintendensből és két lelkészből áll. Az írásbeli feladatok a következő tárgyakból vétetnek: a) az ausztriai császárság evang. egyházának történetéből; b) az osztrák egyházjogból; c) a gyakorlati theologia egyik szakmájából. Ezeken kívül zárthelyi dolgozatok a) a gyakorlati theologia köréből és b) egy predikáció egy feladott textusról. Az egyháztörténeti munkát latin nyelven kell szerkeszteni; a többi dolgozat nyelvét a szuperintendens határozza meg.

A szóbeli vizsga itt kiválólag a gyakorlati theológiára terjeszkedik ki, de azon esetben, ha az első és második vizsga között több mint 3 év telt el, a tudományos theologia főszakmáira is. Külföldiek, ha hazájukban lelkészi hivatalra képesítve vannak, Ausztriában egy szuperintendenciális küldöttség előtt collegiumot kell még tenniük, hogy alkalmazhatók legyenek. E collegium alól azonban felmenthetők azok, a kik a theologiai irodalom terén szolgáltatásokat teljesítettek (önálló művek, predikációk vagy theologiai folyóiratokban való dolgozatok által).

Közelebb a theol. tudományos fokozatokról szóló szabályokat fogjuk még megismertetni.

Közli: B. L.

JAVASLAT

a gymnasiumi felügyelő utasítása tárgyában.

(Folyt. és vége.)

8. A felügyelőnek tiszte az igazgató hivatalos eljárását kellően megismerni és támogatni. Szerezzen meggyőződést arról, hogy az igazgató testileg-lelkileg képes-e fontos állásának betöltésére, van-e saját szaktárgyán kívül más téren is annyi ismerete, hogy tanártársai működését megítélhesse? tud-e jó rendet, tisztaságot tartani az iskola külső és belső állapotában? Van-e elég tekintélye tanártársai és a tanulók előtt? A szabálytalanságok orvoslása, illetve megelőzése céljából óvó- és utasító szavát felemeli-e mindig idejében és elég hathatósan? Ellenőrzi-e a tanítási órákon való látogatásával is a tanároknak tanulmány és fegyelem szempontjából egyöntetű működését? A tanulók írásműveit s azol. tanári javítását szemmel tartja-e? Az iskolai anyakönyvek vezetése, tanárkari jegyzőkönyvek jó rendben tartása, a rendeletek és hatósági, t. i. egyházkerületi jegyzőkönyvek, hivatalos iratok lajstromozása és nyilvántartása s általában az iskolai levéltár rendezett állapotban tartása s kezelése, s mindazon teendők és feladatok teljesítése

körül, melyek rendtartásaink szerint hatáskörébe tartoznak, jól és sikeresen jár-e el? Győződjék meg arról, hogy helyes-e az igazgatónak a tanárokról vezetett minősítvényi kimutatása. Ha szükségét látja, tekintse meg az egyes tanárok okiratait.

9. A felügyelő a maga tapasztalatait és észrevételeit, a mennyiben az igazgatóval vagy a tanárokkal közlendők, ezeknek egyenesen és jóakarattal tudokra adja. Kisebb hibákra négy szem közt figyelmezteti őket, nagyobb mulasztások és vétségek esetén az illetékes hatóságok intézkedését kéri ki. Látogatása végeztével rendszerint az igazgatót tanári értekezlet összehívására szólítja fel s ez alkalommal az iskola állapotáról, tanulás, módszer, fegyelem, helyi szabályok, felszerelés stb., a tanárok helyzete, s esetleg fizetése szempontjából a tanárokkal értekezik s azokra nézve a tanárok nézeteit és tapasztalatait meghallgatja, a maga észrevételeit és tanácsait kinyilvánítja; számon kéri, hogy a korábbi látogatások alkalmával tett észrevételeit figyelembe vették-e és a rájuk tartozó hatósági rendeleteknek eleget tettek-e?

Ez értekezlet után a helyi igazgatótanács elnökével s esetleg gyűlésével tárgyal s ezekkel, a mennyiben rájuk is tartozik, eddigi eljárását, intézkedéseit és tapasztalatait közli; figyelmezteti őket az iskola épületében, butoraiban, gyűjteményeiben, a tanári létszámban, alkalmazásban, fizetésben vagy képzésben stb. mutatkozó fogyatkozásokra, s ezek helyrehozását, megorvosolását kívánja. Általában ellenőrzi, hogy az igazgatótanács és a fentartó testület megfelelnek-e hivatásuknak és szabályszerű kötelességeiknek s a hol mulasztást vagy vétséget lát, azt feltárja, ellene óv és haladásra buzdít. Ez alkalommal az intézeti megvizsgált számadásokat tüzetesen felülvizsgálja s közölheti az iskola vagyona, jövedelmeire, kiadásaira s az iskola továbbfejlesztésére vonatkozó észrevételeit. Kívánhatja a jövedelmek szaporítását s különösen a tandíjra és egyéb iskolai illetményekre vonatkozó kerületi határozatok foganatosítását. Nem palástolja a tanárok hibáit, de óvakodik olyan nyilatkozattól, mely szükséges jó hírnevüket és tekintélyüket ok nélkül sértene. Ott, a hol a tanári kar bármelyik tagja méltatlan bánásmódban részesítettnek, ez ellen óvást tesz s az illetőt védelmébe veszi. Hivatali, vagy helyzeti képzetlenség esetén, mint fentebb mondva van, a nyugdíjazás érdekében szót emel. Javaslatokat tesz az iskolai épület, butorzat, felszerelések hiányainak pótlása érdekében. Egyszersmind számon kéri, hogy az előző látogatások alkalmával nyilvánított felügyelői kívánságok vagy az intézetre vonatkozó felsőbb hatósági végzések és rendeletek mennyiben foganatosítottak? esetleg mi az oka nem teljesítésüknek?

Mindkét ülés jegyzőkönyvének hitelesítésében részt vesz s azokat másolatban magához küldeti.

10. A felügyelő ellenőrzi gymnasiumainknak az állami hatóságokhoz való viszonyát, hogy megfelel-e ez a törvénynek, egyházi és iskolai törvényszabta önállóságunknak? A tankerületi főigazgatók s más, felekezeti körökön kívül álló hatóságok nem gyakorolnak-e illetéktelen befolyást? A kormány közegei iskoláink látogatása s azokkal való másnemű érintkezés alkalmával tiszteletben tartják-e külön állásunkat és jogainkat s nem lépik-e túl az e részben számukra kiadott törvényes utasításokat? Államilag segélyezett gymnasiumainknál különösen örökösödik még a felett, hogy a segély törvényes és szerződészerű feltételeinek mindkét részről megfeleljenek (mi czélból a szerződés másolatát kéznél tartja), hogy az

állami közegek hatásköre és befolyása a kiszabott határon túl ne terjedjen s hogy ez intézetek tanárainál és tanulóinál ref. egyházunk felekezeti érdekei híven ápoltságának és céljai eléressenek.

11. A felügyelő a maga látogatásáról szóló naplóját s az egyes intézeteknél e részben fölvetett jegyzőkönyveket időről-időre tudomás és esetleg intézkedés végett a püspökhöz átteszi, kinek fontosabb és sürgősebb ügyekben külön szóbeli vagy írásbeli jelentést is tesz s a teendőkre nézve tanácsát és véleményét nyilvánítja.

Indokolás.

Az Utasításnak ezen tőlünk ajánlott szövege általában és lényegében megegyezik az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztett javaslat szövegével.

Különbség a kettő között annyiban van, hogy az eredeti javaslatnak sokat ismétlő és több helyen aprólékosságig menő részletes utasításait, a hol ez is kielégítőnek látszott, általánosabban és rövidebben fogalmaztuk vagy — a mi az eredeti javaslatnak is mintaképül szolgált — az állami tankerületi főigazgatók Utasításából vett megfelelőbb szöveggel helyettesítettük. A tanároknak és nem a felügyelőnek szóló utasításokat, némely tanügyi funkció fölösleges magyarázatát nyújtó részeket (pl. mi értendő az irattár rendezése alatt?), egyházi és iskolai szervezetünkkel ellenmondásban levő némely utasítást (pl. a tanárok áthelyezésére és egyházkerületi megerősítésének ellenőrzésére vonatkozó utasításokat) kihagytuk s itt-ott egy-egy fontosabb tanügyi követelményre vonatkozó utasítást a szövegbe beillesztettünk.

Lényegesebb változtatást csupán a tanárok minősítvényi lajstromát illetőleg javasolunk.

Ezen lajstrom vezetését ugyanis az eredeti javaslat az idevonatkozó egyházkerületi Szabályrendelet értelmében a felügyelő hatáskörébe utalja; tanári karunk azonban helyesebbnek tartaná ezt az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg az igazgató hatáskörében meghagyni, s a felügyelőt csupán arra utasítani, hogy az igazgató által vezetett minősítvényi kimutatást ellenőrizze.

Az igazgató ugyanis, a ki a tanárokkal folytonos érintkezésben van s azoknak egész tanári egyéniségét a legközvetlenebb tapasztalásból ismeri, illetékesebb ezen sok tekintetben discret természetű feladat végzésére, mint a felügyelő, a kinek helyzetéből folyó természetes feladata e részben is csupán az ellenőrzés lehet. Maga az állam sem biztosít a tankerületi főigazgatóknak e tekintetben az ellenőrzésnél messzebb menő jogot.

Ez okoknál fogva kívánjuk törölni az Utasításból azt a rendelkezést is, hogy a tanárok szolgálati bizonyítványát az igazgatótanács elnöke és a felügyelő írják alá, helyesebbnek tartván e részben is az eddigi általános gyakorlatot, mely szerint úgy a felekezeti, mint az állami iskoláknál a szolgálati bizonyítványokat az igazgató állítja ki és írja alá.

Ugyanazért tisztelettel javasoljuk, hogy ha az Utasítások ezen pontjára vonatkozó módosításunk elfogadtatik, a kerületi gymnasiumok felügyeletéről alkotott egyházkerületi Szabályrendelet 1. h) pontjában ezt a rendelkezést: „a tanárokról pedig a bizonyítványok, az illető igazgató véleménye és saját tapasztalatai alapján minősítvényi lajstromot vezet s ez utóbbit az illető igazgatókkal aláírattja“, így méltóztassék módosítani: „a tanárokról pedig a bizonyítványok és saját tapasztalatai alapján minősítvényi lajstromot vezet s ennek alapján az igazgató által vezetett minősítvényi kimutatást ellenőrzi“.

Végül a javaslatból kihagyandónak gondoltuk az olynemű intézkedéseket is, a melyek a tanárok magán életébe is benyúló hatáskört adván a felügyelőnek, inkább ez intézménytől való idegenkedésre, mint áldásos következményekre vezetnének.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészválasztási előkészületek Debreczenben.

Alig kísérté ki az általános részvét és tisztelet néhai K. Tóth Mihály lelképásztort a síri nyugalom helyére: a debreczeni ev. ref. egyház presbiteriumának már foglalkoznia kellett az idvezült helyének betöltésére vonatkozó intézkedésekkel, mert ezt a törvény így rendeli. Dávidházy esperes ugyanis a törvény rendelkezésénél fogva, levelet intézett e gyászeset alkalmából a presbiteriumhoz, melyben igaz részvétének meleg hangon adott kifejezést annak a férfinak elvesztése felett, ki nemcsak a debreczeni ev. ref. egyháznak volt feledhetlen, nagyhatású lelkésze, hanem az egész hazai ref. egyház közügyének is tisztelt bajnoka vala; másrészt tudatta azokat az intézkedéseket, melyeket a törvény 194. §-ában foglalt rendelkezésnél fogva tennie kellett. Közönségesen ismert dolgok ezek azok előtt, kik egyházi életünk iránt érdeklődnek, azért nem részletezem ez intézkedéseket; de szölanom kell a lelkészválasztásra vonatkozó előkészületekről. Esperes úr felhívta ezekre is a presbiteriumot a 194. §. e) pontja folytán. Ez előkészületek közt legelső a szavazásra jogosult egyháztagnak betürendes névjegyzékének összeállítása, mire nézve a 196. és 197. §-ok ezeket rendelik: az egyházi elnök a presbiterium közbejöttével összeállítja a szavazásra jogosítottak betürendes névjegyzékét; az egyházi tartozásaikkal hátrálékosokat hátrálékaik haladéktalan befizetésére szószékből való kihirdetés útján felhívja; a történő befizetésekhez képest a szavazásra jogosultak névsorát kiegészíti s a presbiteriumnak bemutatja. Ez a névsor a következő vasárnapon a gyülekezetben felolvastatik; azután a lelkési hivatalban közszemlére kitétvén, tíz nap alatt ellene felszólalást bármely választó adhat be. Aztán következik a felszólalások elintézése első és másod fokon.

Szorosan a törvény betüjéhez alkalmazkodva, a hátrálékosok felhívásának, a névsor elkészítésének és a presbiteriumhoz bemutatásának, úgy látszik, egy héten kellene történnie; a következő vasárnapon már a gyülekezetben felolvasás és közszemlére kitétel következik. Ezt lehetetlen így Debreczenben végezni; lehetetlen bármely községben is, mert a 195. §. szerint az egyházi és közalapi tartozások befizetésére a választást megelőzőleg egy hónapi időt enged a jogosultaknak. A közszemlére kitételnek is csupán akkor van értelme, a midőn az ideiglenes névjegyzék lezárható, mert hiszen a felszólalásnak célja mindenütt az, hogy a névjegyzék a jogosultak utólagos felvételése folytán teljessé tétessék. A presbiterium tehát a fogyatékos törvény szellemében intézkedett a teendőik sorrendjére nézve, midőn felkérte a lelkési kart, hogy szószékből hívja fel a hátrálékosokat tartozásaik befizetésére, az egyházi számvévőt pedig utasította, hogy állítsa össze haladéktalanul a választásra jogosult egyháztagnak névsorát és azt minden hét végén egészítse ki az időközben történt fizetések alapján, felvén így a névjegyzékbe mindazokat, kik tartozásaikat a 195. §-ban kitűzött határidőig befizetik. Sőt a presbiterium elégtelennek találta ily nagy községben a szószékből való felszólalást a tartozások befizetésére, ezért

idevonatkozólag hirdetést is bocsát ki és azt házról-házra hordatja el, hogy lehetőleg minden egyháztagnak értesüljön a törvény rendelkezéseiről. A közszemlére kitétel és a felszólalások elintézésére vonatkozó határidőket végre arra az időre fogja megállapítani, a mikor a 195. §-ban foglalt határidő lejár. Ugyanakkor nyilatkozik majd a 200. §. értelmében 8 nap alatt arra nézve, hogy az egyházközség meghívás útján kíván-e választani lelkészt.

Szívünkben kívánjuk, hogy az egyházközség tagjainak választása majdan olyan egyénre essék, ki azt a nagy feladatot, mely reá vár, képzettségének hatalmával és nemes lelkesedésének erejével méltón fogja betölteni.

Referens.

Gyakorlati kérdés.

Egy segédlelkész urtól vettük a következő sorokat:

„T. Szerkesztő Ur!

A lelkész, . . ur az „Egyházi törvények“ 126. §-a értelmében nem tartja megengedhetőnek, hogy a confirmációt helyettes vagy segédlelkész végezze. Ugy de a confirmáció végzésére, főtiszt. Kun Bertalan püspök urnak 1893. kelt „segédlelkési hivatalra való kibocsátásában“ a confirmáció végzésére a segédlelkész határozottan fel van jogosítva s így ezen püspöki kibocsátvány a fent jelzett 126. §-al ellenkezésben állónak látszik.

Kérem e közérdekű tárgyban a Prot. Lapban véleményét nyilvánítani, vagy soraimat hozzászólhatóság végett közölni.“

Felkértük Csiky Lajos gyakorlati theologiai tanár barátunkat, hogy adjon a fentebbi kérdésre feleletet, s ő a következő véleményét volt szives közlés végett rendelkezésünkre bocsátani:

A törvénynek a fentebbi sorokban hivatolt 126. §-a így hangzik: „a lelkésznek kötelessége az urasztalához először járuló növendékeket előkészíteni; a hol azt egyházközségi s egyéb hivatalos teendők vagy betegsége miatt maga nem végezheti s e miatt azt helyettes vagy segédlelkészre bízni kénytelen, maga tartozik a tanítást vezetni, kellő utasítást adni s a confirmációt egész ünnepélyességgel végezni stb.“ A törvény szavai határozottan zavarosak. A lelkésznek kötelessége tehát az urasztalához előző járuló növendékeket előkészíteni, de a mennyiben ebben akadályozva volna s azt a helyettes vagy segédlelkészre volna kénytelen bízni, legalább a tanítást vezetni, abban kellő utasítást adni s a confirmációt ünnepélyesen végezni ő maga köteles. De hát egész a confirmáció ünnepélyes végzéseig mindez a növendékek előkészítéséhez tartozik, s mit lehet hát ő nékie ekkor a helyettes vagy segédlelkészre bízni? Vegyük a dolgot gyakorlati szempontból. Segédlelkészeink föl vannak hatalmazva általában minden lelkési teendőnek végzésére, sőt a sákramentomok kiszolgáltatására is. Ugyan hogyan végezhetnék hát ők a confirmációt, ezt az egyszerűen egyházi vallásos cselekményt, melynek nálunk sákramentomi jelentősége nincsen, s melyet bármilyen nagy és fontos teendőnknek tartunk is, elvi szempontból például az esketésnél magasabb jelentőségű egyházi funkcióknak nem tekinthetünk. Igaza van Kun Bertalan püspök urnak, ha ő bármilyen kibocsátványában is határozottan feljogosítja a segédlelkészeket is a confirmáció végzésére s szerény nézetem szerint egyáltalában nincsen igazok azoknak, kik a törvény rideg s épen ezen esetben

zavaros betűinek egyoldalú magyarázásából kiindulva a segédlelkészeket le akarják szorítani arról a térről, hova őket sok esetben talán a munkaszeretet, s minden körülmények közt megbecsülendő nemes ambíció vezérel. Persze, hogy jobb, ha minden ilyen teendőt lehetőleg maga a rendes lelkész végez, de ha ezt bármely okból is nem teheti, vagy bármikor is a segédlelkészre nézve olynemű válogatást, hogy ő csak ezt vagy azt a lelkészi munkát végezheti, míg a másiktól őt főnöke féltetlenül visszatarthatja, ilyenemű válogatást tenni legalább is nagyon bajos dolog.

KÜLFÖLD.

Németországi hírek.

A németországi protestáns egyházi élet minden terén igen élénk tevékenység észlelhető s e tekintetben a kezdeményezés, jobbjára az egyetemektől indul ki. Főfő jellemvonása e törekvéseknek az, hogy a tudományt igyekeznek átvinni a gyakorlati életbe, a mi azonban gyakran ellenkezésben áll nemcsak az egyház szentesített hitelveivel, hanem a hagyományos hithű egyházi köztudattal is. E tény megvilágítása végett ez uttal hivatkozunk a bibliai kritika destructiv eredményeire, melyek közül kivált az ótestamentom modern elemzése már is visszatetszést szült még a tudományos körökben is.

A ki ezekről a dolgokról áttekintést kíván szerezni olvassa el **dr. Zahn Adolf** legújabbán megjelent és **Bertelsmann** güterslohi könyvkereskedő bizományában kapható ily című munkáját: „*Ernste Blicke in den Wahn der modernen Kritik des Alten Testaments*“ Neue Folge. Ebben a könyvben a 60 éves buzgó és tudós szerző sikra száll az ó szövetség történelmi könyvek épségének és igazeredetiségének védelme érdekében mind azon újabbkori kritikusok ellen, a kik a másfél század óta dúló modern kritika terén harcot izentek a szentírás egysége ihletett volta ellen. Legelőbb is emlékeztet Kálvin jóslatszerű sejtelmére, mely szerint a reformáció eme kimagasló Arisztotelese már látta a veszélyt, melyet zugokban leselkedő ellenfelek szándékoznak oda zudítani az egyház hajója elibe. Azután sorra veszi a most működő ótestamentomi theol. profeszoroknak, egymást felülmulni akaró hypotezéseit. Mit akarnak p. o. ezek az urak Deuteronomiumból, Mózes ötödik könyvéből csinálni? Még a hívő theologusnak tartott berni profeszor Oetli is azt tanítja, hogy a Denteronium nem a Mózes műve, hanem a Jahról tanubizonyságot tevő, de jóval később élt ihletett szerzők valamelyikének alkotása, melyből a J és E valamint a szerzők P források ismerete tükröződik vissza. Ez elmélettel elentétben Zahn, az ő korábban (1890-ben Bertelsman bizományában) kiadott „das Deuteronomium“ című védírata alapján állva, helylyel-közzel maró gunynyal élet veszi az Oetli okoskodásainak s megnyugvással mutat rá a positiv kritikusok és apologéták díszes sorára (21. lap) kik német földön és Amerikában szót emeltek e könyv épségének védelmére.

Kifogásolja aztán v. Orelli bázeli professornak kritikai modorát, melyszerint ez a különben nagy tudományu és széles látkörű szakember az Oetli állításait aláírja és őt azzal mentegeti, hogy egyáltalában nem szándékozik a pentateuchus eredetére vonatkozó elméletezéséből hitelvi kérdést csinálni. De ha már azt az öt könyvet nem Mózes írta, micsoda alapon szólhatott az Ur azokról az iratokról akképen, hogy azokat az ő

mondása után is, Mózesről származottaknak kell tartanunk?

Teljes 42 oldalon foglalkozik Zahn, a Köhler ószövetségi bibliai történelmi tankönyvével. Ugy mutatja be szerzőt, mint tiszta előadásu, józan felfogásu, nagy-érdemű konservatív ószövetségi theologust. De ha szinte egyben-másban örömet csatlakozik is a Köhler nézetéhez, mindamelllett némely részletre (igy p. o. 1. Kir. 13 és 14-re) nézve határozottan ellenkező véleményt nyilvánít. Épen ugy helyteleníti Köhlernek a csudás jövendölésekkel, Illyés és Elizeus történetével szemben gyakorolt eljárását, míg másrésről elismeréssel emeli ki, hogy az istentiszteleti és állami viszonyokról szóló szakaszok, valamint több más történelmi mozzanat feltüntetése egészbenvéve sikerült. Majdnem ugyanilyen terjedelemben bírálja dr. Briggs tanulmányát, mely a pentateuchus magasabb kritikájáról szól s a presbyteri Review 1893. évi januári kötetében jelent meg. Briggs szerint a pentateuchust több szerző szerkesztette a meglevő I, E, D és P okmányok alapján, a mely okmányok közül a két előbbi, Mózes halála után a 4—6. században, D pedig 8 és P mintegy 10 századdal később keletkezett. Bonyodalmas és homályos kísérletezéseinek tarthatatlan voltát nyomós érvekkel igazolja be Zahn.

De legelszántabban összecsap Zahn, Kautzsch hallei professornal, a ki őt a hallgatói előtt rágalmozónak bélyegezte azért, mert kritikáját megtámadta. Az ez uttal folytatott védelem során Zahn, egyfelől tudományos és epologetai hangon emel szót az ószövetségi könyvek mellett, másfelől csipős iróniával és férfias nyíltsággal mutat rá azokra az egyetemi tanárookra, a kik (már mint Kautzsch és nézettársai), az egyházi élet fájának a gyökereit igyekeznek kiszárítani, veszedelmes kritikájukkal. Itt már mind a két vitázó fél hangja a szertelenbe csap át, a mi zavarólag hat ugy az olvasó, mint a hallgató közönségre.

Igen fontos és eddig rendszeresen még össze nem állított adatokat közöl szerző Pieper nyomán, a Luther inspiratio-tanáról, igazolván azt, hogy Luther az Irás isteni ihletettségét, minden vonatkozó munkájában hiven vallotta s még a világnak hat nap alatt történt teremtetéséről szóló előadást is sértetlenül hagyta, azt vallván, hogy a bibliába Isten beszél az emberiséggel. Hamis tételnek bizonyul be az a kritikai okoskodás is, mintha Luther az újszövetségi ugynevezett deuterokanoni könyvek ellen hadat izent volna. Ez nem áll. Jakab leveléről egyszerűen azt mondja, hogy azt nem apostol írta, a mi azonban ez irat inspirációját még nem dönti meg. Az opokolypsisről ugy vélekedik, miszerint azt, a ki akarja, tarthatja János apostol művének is; ő pedig általában véve, az Irás minden igéje által kötve érzi magát. Ez vezeti szerzőt annak a fejtegetésére, hogy még a bibliai kifejezések és szavak is a Szentlélek vezérlésének tulajdonítandók.

Mély hitelvi tartalommal találkozunk még a 138. és következő lapokon olvasható szakaszban, a hol is a megigazulás, a kegyelem és eleve választás tényeit tárja fel, könnyen felfogható és mindenben a reformátorok tanfelfogásával egyező módon. A 208 lapos könyv többi szakaszaiban szintén, folytonosan élénk tárgyalással az ószövetségi modern kritika hiábavaló képzelgéseit szálítja le kellő értékre, óvó intelem gyanánt mindazokra nézve, a kiknek könyvét ajánlja, a kik tudniillik Krisztusnak és az ő apostolainak az ószövetségről tett tanubizonyságát hitelesnek és valóznak fogadják el. Bizonyára

még az ellenezetűek is sok haszonnal és érdekekkel fogják fogadni az Irás hamisítatlanságáért hévvel s hittel küzdő apologétának e munkáját, melyre felhívjuk az érdekelt körök figyelmét.

Más napi értékű dolgokról a jövő alkalommal.

A tengeren túlról.

A napokban egy igen érdekes ujság, a Tiflisben, Minnecota államban megjelenő „Ref. Magazin“ egy példánya került kezembe. Erőtéljes református öntudat vezeti a szerkesztői tollat, s mint főorganuma a Minnecota államban letelepedett német reformátusságnak, a tiszta kálvinizmus szelleme leng rajta keresztül. A lap tartalma, a fölöstás s a cikkek elhelyezésének zavarossága, az egész ujság berendezésében nyilvánuló — hogy ne mondjam — rendszertelenség azonban a redigálásra nem termett, járatlan, gyakorlatlan papi kezekre vall, noha ismétlem a lap szellemi nivója áll oly magaslaton, melyet elvárunk, sőt megkövetelünk egy egyházi megyei organumtól.

Nos ez ujság deczemberi száma egy igen érdekes levelet tesz közzé, részben francia, részben zsidó nyelven kitűnő barátunktól, Dr. Seargyn persa ref. lelkésztől, ki jelenleg Philadelphiában időzik, csöndesen pihenve szakállának árnyékában, melyet itt le kellett vágatnia, mivel leomló fűrtjei, s rengeteg szakála miatt az utca gyerkőczei részéről nemcsak folytonos gunyoltatásoknak, de sőt insultusoknak is volt kitéve. E levél, melyet névtelenül tett közzé, leplezetlenül föltárja az örmény falvak szegény lakói ellen elkövetett rablásoknak, gyilkosságoknak, s vérfagyasztó kegyetlenséggel véghez vitt kirozgatásoknak egész sorozatát.

Egy örmény falu lakói egy izben, — írja czikkirő — 19 napig küzdöttek egy folytában iszonyu erőfeszítéssel a rabló kurdok ellen, — s bárha ők csak 116 harcuzost vesztek is, míg az ellenség sorai közzül 569 ember maradt holtan a csata téren, mégis a csata a kurdok részére dőlt el, mert időközben megérkezett Zacki pascha jól fegyverezett, rendezett és kitűnő fegyverekkel ellátott seregével, melylyel megadásra kényszerítette őket.

Az örmények elfogadták a béke föltételeket, melyben többek között, szabad elvonulás biztosított nekik. Zacki pascha azonban nem az az ember, a ki egyszersmind meg is tartja az adott szót. Legelső dolga volt, hogy a békében elvonulni akaró örmény ifjakat összefogdosztatta, s rablánczra fűzette, a miként az akárhányszor történt volt a műveletlenség sötét korszakában, a középkorban. Ekkor kivitette őket az erdőbe s fához köttetve, czélpontul szolgáltak ők a kurd katonaság lövési gyakorlatának. A szegény elfogottak az irtózatoss kinok közepette már nem is annyira életökért, mint inkább csak a kegyelemdöfésért rimánkodtak. Harmadnap mulva azt is megkapták mindazok, kik a kinokat addig viselni tudták.

Seargyn névszerint meg is említett, itt tartózkodásának kedves idejéből, egy kiváló, kitűnő bátorságú, s szent vallásáért tűzbe-vizbe menni kész derék örmény hőst, Derbedrose-t, ki vitéz halált halt a kurdok elleni kemény csatában. Midőn elfogták, büntetésből megscalpolták, a mely büntetés abban áll, hogy az illető fejbőrért elevenen lehuzzák.

Egyet csodálok csak. Ez az, hogy eme műveltnek nevezett század hanyatló estéjén ilyesmi még egyáltalán történhetik.

Ugy látszik, ma nem akadnak Gusztáv Adolfok, kik az üldözött keresztyénségnek, a hitéért, szent val-

lós meggyőződéséért szenvedőknek, a humanismus nevében is pártját fogják! Valójában ideje volna, hogy európai kormányok s egyházi tekintélyes hatóságok föl-emelnék a kegyetlen üldözések, a fanatismus sugallta vérlázító kegyetlenségek ellen tiltakozó sőt erélyesen parancsoló szavukat!

A miként az egyházi lapokból is kivehető, végtelenül brutális, minden emberi képzelmet felül haladó az a vérengzés, az a kiméletlen hajsza, mely megindittatván néhány év óta, de különösen az utóbbi hónapokban a keresztyénség ellen, örült vehementiával, s a kiméletlenség nem válogatott eszközeivel fáradhatlan tevékenységgel folytatatik.

Az elvadult szenvedélyesség a féktelen düh, a nemesebb érzelmek ereje által nem korlátozott égő indulat oly nyomorult tettekre ösztönzi a műveltségnek különben is egész alacsony fokán álló török hordákat, hogy ezek kegyetlensége méltán kihozhatná már a türelméből az egész művelt keresztyén világot, melyhez oly rég óta elhatottak a szenvedők jajjai.

Annyi bizonyos, hogy a mohamedán vallás csak önmaga alatt vágja a fát, midőn vak gyűlölettel eltelve, példátlan türelmetlenséggel telítve idegen vallásfelekezetek iránt, fanatikus elfogultságból, nemcsak hogy minden emberi kedélyre elszomorító és fölháborító, de erkölcsi undort is keltő utálatos inzultusaival a régmúlt inquisitio borzalmas kirozgatásait is föllümlő kegyetlenségeivel, tűzzel és vassal akarja terjeszteni a saját és pusztítani az idegen vallás felekezeteket.

Mintha bizony Istennek országát, mely nem úgy jön el, hogy az embernek fia eszébe vehetné, hogy mondhatná: Istennek országa itt vagy amott vagyon — mintha bizony mondom, a dönthetlen fundamentomon alapuló ker. vallást meglehetne emberi erőszakkal, a tehetetlen düh, vagy a fanatismus életlen fegyverével sebesíteni, avagy pláne semmisíteni.

Az Ur hatalmas és megmutatja erejét azokon, kik vele szembe szállani merészelnék!

Harsányi Sándor.

I R O D A L O M.

Pap Imre *h.-m.-vásárhelyi* lelkész igen érdekes újévi ajándékkal lepte meg barátait és egyházmegyebeli tisztársait folyó évi január havában. Megküldötte ugyanis nekik „*Vasárnapi, ünnepi és időszaki imádságok a közönséges énekeskönyvből*“ című művét. Szerző e művet nem bocsátotta könyvpiaczra, pusztán ajándéku nyomatta ki barátai óhajára és kérésére, kik hallván ez imákat, óhajtották volna azokat írásban vagy nyomtatásban bírni; óhajtották pedig szerző hite szerint: szokatlan voltokra való tekintetből, az én hitem, sőt tudtom szerint pedig nem annyira a szokatlan forma, mint a bennök rejlő mély vallásos érzés, igaz aláztatosság és egyszerű szavakban nyilvánuló, de megragadó erő és szépség miatt. Az egyes imákban az ugyanazon gondolatkörben mozgó zsoltár és dicséretversek, illetve azok egyes sorai, néhol egyes szavai vannak magának a szerzőnek magasan járó gondolatokat kifejező szavaival egy-egy szép egészbe összealkotva. Az énekversek tételeinek nemcsak gondolatait, hanem szavait is átvevén a szerző, a ritmikus és prózai részeknek igen sokszor váratlan váltakozása — a mint ő maga is megjegyzi — döcögőssé, darabossá tette ez imák mindegyikét, a min azonban szerintem az ima elmondója igen könnyen segíthet.

Ismerünk már sok egészen, — még több részben ritmikus, főként jambusokban írott imát, a melyeken hasonlóképen döcögve halad végig az, a ki a tanuló szobában csak megjegyzi a templomban felolvasandó imát. Ha ezen imákkal is megtesszük azt, a mit meg kell tennünk Révész B. vagy akárki más ritmusos imáival, melyeket istenítisztelet előtt legalább kétszer okvetetlenül elolvas az, a kiből van némi ámbíció a jól imádkozásra: ezeket sem nehéz, sőt nagyon könnyű lesz folyékonyan, megdöcczenés nélkül és hatásosan előadni. A kis füzetben (VIII+84) 36 imát találunk, melyek közül 32 előima s ezek közül csak a különösebb alkalmakkor mondandók (reformáció ünnepén, márcz. 15-én, új év első napján s év utolsó vasárnapján) után vannak utóimák. Az I. részben van 12 vasárnapi ima különböző tárgyakról írva, mint: Isten életünknek vezére, Őriző pásztorunk és megáldó Atyánk az Isten, Két hazánk van stb., a II. részben 8, ünnepén, köztük a reformáció ünnepén mondandó ima, a III. részben 12 időszaki ima, köztük évszakok szerinti, úrvacsoraosztásiak, egyh. megyei gyűléskor és márczius 15-én mondandók. Azt hiszem, szerencsájöknek tartják mindazok, a kik e könyvecskéhez szerző ajándékából hozzájuthattak, nemcsak azért, mivel ez bizonyosága annak, hogy a köztiszteletben álló szerző által az ő baráti köréhez számíttatnak, hanem azért is, mert könyvtárunk egy nemcsak érdekes, de értékes, jó hatással használható imakönyvvel gyarapodott. (S. L. s. l.)

Özv. Széll Sámuelné született nagy-besenyői Besenyey Anna koporsójára tett koszoru, azon emlékbeszédben és imádságban, melyet végtisztességtétele alkalmával 1894. december 4-én Erdőgyarakon mondott rokona **Széll Kálmán**. Debreczen, nyom. a város könyvnyomdájában. — Mély meghatottsággal olvastuk át ezt a szép kiállításban hozzánk beküldött kis füzetet, mely egy 78 életet élt édes anyának, egy 23 esztendő óta özvegy papnénak áldott emlékezetét megragadó szép vonásokban, szívet és lelket emelőleg siratja. Egyházi és polgári közéletünk ismert és becsült nevű alakjai jelennek meg előttünk annál a temetésnél, melynél ezen szép oráció és imádság mondatott. Széll Farkas debreczeni kir. táblai tanács-elnök, a buzgó egyházas férfi, a kitűnő történetbuvár, Széll Ákos volt országgyűlési képviselő, jelenleg szegedi közjegyző, egyházkerületi közéletünk e nemes tevékenységű tagja, édes anyjoknak koporsója fölött mondatott e beszédet és imádságot az ékesen szóló Széll Kálmán esperes mint szerető rokon, valóban remek szavakban festvén le az édes anyának magasztos eszményét, s azt, hogy miként valósította azt meg saját életében az elhunyt özv. Széll Sámuelné. Alig-alig olvastunk még ennél jobb s rövidegében is reánk igen mély hatást tett orációt és imádságot.

— **A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye 1894. márczius 29-ik napján Nagy-Szalontán tartott közgyűlésének Jegyzőkönyve.** Kiadta Balog Ambrus, egyházmegyei főjegyző. Debreczen, — a napokban küldetett meg hozzánk. A gondosan szerkesztett jegyzőkönyvből már most megemlézésre érdemesnek tartjuk **Tisza Kálmán** egyházmegyei gondnok levelét, a melyből a nagy államférfinak egyházunkhoz való meleg ragaszkodását jölesik kiolvasnunk, még ha nem bizonyítaná is azt az ő egész fényes pályafutása. A levél így szól: „Nagytiszteletű Esperes ur! Sok minden összejött körülmény megakadályoz abban, hogy egyházmegyénk holnaputáni gyűlésében részt vehessek. Ki sem mondhatom, mennyire

sajnálom ezt, mert azon vágyammal ütközik össze, hogy *vénségem hátralevő napjaiban hön szeretett egyházamnak szenteljem még lehető munkásságomat* s teljesíthessem kötelességemet mindenekfelett azon egyházmegye kebelében, — *melynek bizalma adta nekem annyi évvel ezelőtt a lehetőséget arra, hogy a közügynek szolgálatot tehessek.* Kérem legyen szives mentésem tudomásul venni s elmaradásomat a nt. gyűlés előtt kimenteni. Igaz tisztelettel vagyok stb. Egyházunk érdekében kívánjuk, hogy ama nagybecsű kötelesség teljesítés nemes szándékát egyházunk még hosszú időn keresztül láthassa érvényesülni!

APRÓSÁGOK.

Szerkesztő úr szíves meghívása folytán én is e lap munkatársai közé állok. „Jó társaságba“ lépve, kötelességemnek tartom azt, hogy magam bemutassam. Kezdő, tehát ismeretlen író vagyok; de azért figyelmes szemlélője közéletünknek már évtizedek óta. Hogy minden oldalról szíves fogadtatásra találjak, divatos kifejezéssel élve kijelentem én is, mikép a politikai élet terén nem vagyok angazsálva. Tehát minden politikai párttekinet félretételével arról fogok beszélni, a mi nekem tetszik; nem pedig arról, a mit megengednek, avagy éppen — megrendelnek. Maczedoniai nagy Sándor egy vár ostroma alkalmával vitézkedő Sándor nevű közkatonához így szólott egykor: Nevedhez méltó légy, fiam! Igérem, hogy én is méltó fogok lenni nevemhez! *Bajnoknak* azért hívnak, mert senkit sem engedek fölém kerekedni; *Dávidnak* meg azért, mert előre látom, hogy a filiszteusok ellen fogok legtöbbet küzdeni. Bár tudom, hogy „nem fegyver és dárdá által tart meg az Ur“, parittyámat (védő eszközül) magammal fogom hordozni én is s hős elődöm (!) példája után indulva — csupa előre látásból — „sima kövecskéket is teszek táskamba“. Hátha még Goliáttal is küzdenem kellend!

Nagy kár, hogy a kultuszminiszter budgetjének tárgyalása már megtörtént. Nem szólhatunk hozzá. Készséggel elismertük volna, hogy a miniszter igen jó katolikus, s egyháza alkotmányának isteni eredetéről szentül meg van győződve. Ő maga mondta ezt beszédben. Azóta már képviselői mandátumot is nyert. Legdühösebb ellenfelei azonban éppen a katolikusok voltak. Ezek inkább hittek a lutheránus bárónak, mint a kath. hithű volt egyetemi professzornak.

Még a honvédelmi budget tárgyalásán is fordultak elő kenetteljes jelenetek. Egy képviselő, a ki pedig a székesfehérvári jó katolikusokkal egy követ fuj, még Jézus Krisztust is belekeverte a vitába. Az egyszéri zsidó azt mondta volna a pörét sokáig hevertető kuriai bírónak: Kár, hogy a J. K. nem felebbezett a méltóságos úrhoz, akkor még ma is elintézetlen volna az ügye! Ennél finomabb élczet nem tudna mondani — a baka-káplár se!

Jó Thaly Kálmán, a ki a híres körutazás óta visszanyerte egészségét, s vitéz Fejérváry Géza báró honvédelmi miniszter meg a fölött vitatkoztak, hogy Bethlen Gábor katonái térdepeltek-e a tábortestiszteletek alkalmával vagy nem. A miniszter azt állította: igen, Thaly meg, hogy: nem. A kérdés eldöntetlen maradt a képviselőházban. Mindenesetre érdekes volna

kideríteni a történeti valót, mert abban csakugyan igaza van Thalynak, hogy sérelmes az, ha nem katolikus katonáknak katolikus szertartás szerint kell istentiszteletet végezniök. Annyi bizonyos, hogy elődeink a katonák vallásos életére gondot fordítottak. Ez a felfogás azonban, Európa egyik-másik államában a különböző korszakokban s a különböző vallások szerint különbözően nyilvánult. Nálunk például Rákóczi Ferencz katonái Rimai istenes énekeit a tarsolyukban hordozták. Fel van jegyezve az is, hogy a svájci katonának a 14-ik század végén meg volt hagyva, hogy a csatában foglyot ne ejtsen, hanem *mindenkit verjen agyon*; egyttal pedig az is, hogy naponkint *öt miatyánkot és öt Ave-Máriát* mondjon el!

Báró Kaas Ivor, a kiről meg vagyunk győződve, hogy bonyhádi bukásáról nem fogunk mint „utolsóról” beszélni, köszönő levelet írt a bonyhádi választó kerület ellenzéki választóihoz. Ebben azt hirdeti, hogy ő a vallásfelekezetek közötti békét és összetartást prédikáta, s hogy a szabadelvű párt csinálta a zsidók és keresztyének, meg a katolikusok és protestánsok közötti vallásháborút. Bossuetről beszél, hogy halála előtt kevéssel emlékezetből ismétlé tudorá avatása alkalmával tartott beszédének azon szavait, melyekkel az *igazság bajnokául* esküvék fel. A néppárti keresztyénség bajnokának — a mint némelyek az agitátor bárót elnevezték — bajos lesz magát az igazság hasonló bajnokául felküzdenie!

Molnár János apátplébánossal eddig is sokszor volt már alkalmunk foglalkozni, ezután talán még többször emlékezünk meg róla, mert a mint hallatszik, ezentúl a néppárt budapesti központi irodáját fogja vezetni. Gratulálunk komáromi hitsorsosainknak azért, hogy megszabadulnak ettől az inquisitortól, ha nem olvasnók, hogy Komárom sz. kir. város, mint a r. kath. egyház kegyura, plebánusának ezen politikai vendégszereplése ellen a primás előtt óvást emelt. Igen érdekesek a primáshoz intézett felterjesztésnek ezen szavai: nem hihetjük azt, hogy főmagasságod helyeslésével találkozzék az, hogy az egyház lelkipásztorai, az istenfellemlenek, a vallásosság, a türelmességnek, a felebaráti szeretetnek hirdetői, az Isten szolgálatát elhagyva, hivatásuk magasztos piedestáljáról leszálljanak a köznapi élet versengéseinek terére és mint politikai agitátorok a szenvedély fegyvereivel izgassák harczra az apát a fiu ellen, a testvért a testvér ellen, a barátot a barát ellen. A „christiana charitas”-ról a komáromi katolikusoknak úgy látszik világosabb fogalmaik vannak, mint az ordo szentségét felvett plebánusoknak!

Erdély Sándor igazságügyminiszter a képviselőházban a legközelebbi jövő teendőiről beszélvén, fontosságánál fogva, úgy mond, nem hagyhatom felemlítés nélkül, a *házassági jognak ez évben történendő életbe léptetését* sem. Ki tudja, szerencsésebb leend-e Erdély miniszter a jósolgatásban, mint volt egykor — Csáky Albin gróf.

A zágrábi érsekről, a kit Posilovicnak hívnak, azt beszél, hogy esküdt ellensége mindennek, a mi magyar. Muraköz, a hazafiás magas klérus dicsőségére (!) legyen mondva, még ma is az ő diocesisében feküdvén, az érsek emberei a közelebbi választáskor a legmerészebb módon agitáltak, de minden eredmény nélkül. Lesz-e elég erélye a magyar kormánynak, hogy ezt az illetéktelen beavatkozást visszaverje?

Ad vocem Posilovics érsek! Az ő érdemeül emlegetik, hogy behozta a *szláv nyelvű* misét a r. katolikusoknál Dél-Szláviában. Kétlem, hogy a mi testestül-lelestül magyar érzelmű derék dorogi gör. kath. testvéreinknek módjuk leendene valaha magyar misét hallaniok! Rampolla bibornok szlavo-francofil érzelmeit jól tudják felhasználni Strossmeierék. Nem olyan Schopperek meg Steinerek és Schusterek meg Hornigok a szláv püspökök, mint a magyarországi egyháznagyok, hanem az egyháziasságot a nemzeti érzelmekkel eszélyesen összeegyeztetni tudók. Nálunk itéletnapjáig a Dominus vobiscum, meg a Gospodí pomiluj fogja jární, pedig régen elmondta már azt Pál apostol, hogy a gyülekezetben inkább akar *öt* szót szólni értelemmel, hogy egyebet is tanítson, hogy nem mint *tízezer* szót szólni idegen nyelvvél! (Korinth. I. lev. XIV. 19. v.)

A belügyminiszter két körrendeletet bocsátott ki a közigazgatási bizottságokhoz az anyakönyvi kerületek beosztása s az anyakönyvvezetők javaslatba hozására nézve. Megint olaj a tüzre, fogják hangoztatni az ultramontánok. Mi meg azt felelhetjük reá, hogy eléggé gerjeszti azt a kath. papok furora és fanatizmusa.

Hogy Róma hányféle mértékkel mér az egyes országokkal szemben, arra például szolgálhat az a közelebbi eset, hogy harmincz kilépett francia szerzetesnek, fölszentelt áldozó papoknak (!) megengedte a polgári házasság formáját. Nálunk meg a világi hívőket is örök kárhosszattal fenyegetik. Nincs tehát igaza Castelárnak, a ki azt mondja, hogy a pápai udvar mindig siket volt a modern szellem iránt, mert — mint a mi példánk igazolja — csak ott és akkor süket az, a hol és a mikor akarja.

Ultramontán lapok és írók mindig nagy büszkeséggel hirdetgetik, hogy a római pápák világpolitikát csinálnak. Egy francia pap most azt kürtölgeti egy folyóiratban, hogy XIII. Leo nagyobb sulyt helyez a francia meg az amerikai köztársaságokra, mint Ausztria-Magyarországra, meg a többi katolikus monarchiákra. Nesze neked regnum Marianum! Pápaság, köztársaság, socialismus, a *pápa főnöksége alatti világmonarchia*, az állam tekintélyének földre tiprása... milyen szépen kiegészítik ezek egymást!

Érdekes hír, melyet a néppárt szervezkedésével hoznak kapcsolatba, hogy a budapesti egyetemen folyóvást szaporodik a kath. *joghallgató papok* száma. Különösen Fehér- és Veszprémmegyéből jelentkeznek sokan. Mondják, hogy a *tisztelendő joghallgató* urak mindmennyi reménybeli képviselőjelöltek. Ha a főrendiházból kiszorultak a címzetes püspökök, áraszszuk el a képviselőházat Vajai-féle existenciákkal — gondolják magokban Steiner meg Hornig püspökök. Mert „a szent ügy érdekében” ezek és Zichy Nándor buzgólkodnának legjobban. „Az Isten konfundálja őket”, a mint egykor a jó debreczeniek kívánták a várostól nem messze táborított portyázó seregnek.

Hornig, a veszprémi püspök, most küldte szét nagybüjti körlevelét, melyben felhívja a katolikusokat, hogy keljenek védelmére a fenyegetett kath. hitnek, mert a katolikusok már nem élhetnek nyugodtan e hazában. Buzdítja a hívőket arra, hogy a közéletben minden cselekedetükre nyomják reá a catholicizmus bélyegét s kijelenti, hogy a ki a hitnek ellenségeivel

szövetkezik és szavaz (ezek alatt bizonyára az egyházpolitikai törvények támogatóit érti), az nem üdvözül. A báró dr. püspök úr tehát következetesen a felé az állapot felé hajtja a katholicizmust, melyről egy mély gondolkodó régen azt jegyezte meg, hogy *az már nem is vallás, hanem — párt.* Következésképp tanai sem lesznek dogmák többé, melyek föltétlen hódolattal és magasztalással találkoztak (kath. vallásu az elébb említettem író!), hanem polemianak lesznek kitéve, mely tényeket és érveket fog követelni.

Király ő felsége három új főrendet nevezett ki, ezek közül az egyik (Ivánka Imre) a magyarországi szabadkőművesek nagymestere. Sápognak az ultramontanok! Bizonyára ama pápai levél tanítása alapján teszik ezt, melyben a szabadkőművesekről az van mondva, hogy az egyház hatalmi állását megrázkódtatták. Már hiszen gondolkozzék a szabadkőművességről ki-ki úgy, a mint akar; midőn azonban alkotmánytanában azt hirdeti, hogy a lelkiismereti szabadságot minden ember természeti jogának tekinti, tiszteli tagjainak *vallási s politikai meggyőződését*, parancsoló törvénynek tekinti a munkát, kárhóztatja a henyélést stb. akkor az a szabadkőművesség magasztosabb tanokat hirdet és követ, mint az a rozariumos gróf, a ki béresének sem fogad fel kálvinista embert.

Az új kormány a napokban először jelent meg a főrendiházban. Az indemnitásról szóló törvényjavaslat volt napirenden. Zichy Nándor kinyilvánította, hogy a kormány iránt a kineveztetéskor érzett bizalma — bizalmatlansággá változott. A miniszterelnök a baloldal helyeslése közt kijelenté, hogy az egyházpolitikai törvények végrehajtását igyekezni fog a kormány a feleketek érzelmeit és érdekeit nem sérteni. A tárgyalás alá kerülő két törvényjavaslat elveinek integritását fentartják Zichy azon panaszára, hogy a választások körül mindenünnen visszaélésről hallani s erőszakos beavatkozások történnek — azzal válaszolt, hogy nem a kormány és közegei részéről indított meg azon társadalmi — osztály — és vallásharc s vitetett a kérdés az oltár elé, a szószékre. Ha ezen kérdés komoly következményeket fog maga után vonni — ugymond — a felelősség nem a kormányt fogja terhelni.

Herman Ottó a pénzügyi budget tárgyalásakor a *kis lutri* eltörlését kívánta. Kárhóztatta a játékszenvedélyt. Felhozta azt, hogy a bazilikát is a játékszenvedély felhasználásával építették fel. A *protestánsok* is indítottak állami sorsjátékot, akkor ő volt az egyedüli, a ki ellenzte. stb. Hát bizony indítottak a protestánsok is sorsjátékot, de egy falusi templomot sem építettünk fel belőle. Azt azután nem tudjuk, hogy a sikertelenség a Herman O. erkölcsi felfogása recipálásának volt-e eredménye avagy valamiféle ismeretlen pénzügyi conjuncturáknak. Szóval: egy fillér kevés, de az említett lutriból ennyi sem folyt be — a domesztika kasszájába. — Mikor a pápa még király is volt, Rómában a hivatalos pápai kis lutri huzása mindig egy bibornok felügyelete alatt történt. A 300 milliónyi kath. világ ebben semmi megbotránkoztatót sem talált, sőt — sicut exempla docent — még a lipótvárosi bazilika is — a lutriból befolyt pénzen épült! Mi is tehattunk volna valamit, ha már törvényzikket is alkottunk ebben a kérdésben. De hát nálunk protestánsoknál — a végrehajtásnál múlik el sok üdvös dolog.

Bajnok Dávid.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Rövid hírek.** Gróf *Kun Géza*t, az erdélyi egyházkerület tudós főgondnokát az a ritka kitüntetés érte, hogy a *leidai* tudomány-egyetem szenátusa február hó 15-én tartott ülésében *tiszteletbeli doktorrá* választotta. E tény dicsőséget áraszt az érdemes főuron kívül nemzetünkre és egyházunkra is. — *Az erdélyi ev. ref. egyházkerület* rendes közgyűlését báró *Bánffy Dezső* egyházkerületi főgondnok, miniszterelnök f. évi márczius hó 16-ára hívta össze Kolozsvárra. — *Jóó István* egyházkerületi középiskolai felügyelő, több állami s más jellegű középiskola megtekintése végett, hogy a középiskolák viszonyairól közvetlen tapasztalatokat szerezhessen, Budapestre utazott, a honnan néhány tanintézet meglátogatása céljából, a vidékre is ki fog rándulni. — *Géresi Kálmán* debreczeni főiskolai tanár közel két hónapra terjedő oroszországi tanulmányutjából a jövő hét folyamán fog Debreczenbe visszaérkezni. — *Kiss Albert* orszgy. képviselő, debreczeni lelkész nagy buzgalommal dolgozik a debreczeni ref. főiskolában létesítendő filozófiai fakultás javára rendezett gyűjtés eredményének összeállításán, hogy azt az egyházkerület által e célból kiküldött bizottság rendelkezésére bocsátván, e bizottság az egyházkerület elébe a legközelebbi teendőkre nézve indokolt javaslatot terjeshessen. — *Fiók Károly*, a budapesti főgimnázium jeles tanára, debreczeni főiskolánk egykori kiváló növendéke, a budapesti egyetemen a magyar nyelv- és irodalomból „summa cum laude” tudori oklevelet nyert. Őszintén szerencsét kívánunk a törekvő derék tudósnek. — *A miskolci ref. gymnasium* számára, állami segélylyel, a püspöki lakházig telkén akarnak új épületet emelni; püspöki lakká pedig a gymnasium mostani épületét szándékoznak átalakítani. — *Dóczi Imre* debreczeni ref. főgymnasiumi igazgató, mint elnök és dr. *Kardos Albert* titkár felhívást intéztek azon debreczeni tanárokhoz, a kik az országos középisk. tanár-egyesületnek s így a debreczeni körnek sem tagjai, hogy lépjenek be s a kör szellemi és anyagi erejét ez által gyarapítsák. Óhajtandó, hogy e felhívásnak minél nagyobb sikere legyen.

— **Hódmező-Vásárhelyről** írják nekünk, hogy ott az egész télen át nagy buzgósággal folynak a *népszerű vallásos felolvasások*. *Kovács Ferencz* kir. tanácsos és az egyházkerületi egyházi értekezlet világi elnökének indítványára a presbiterium kebeléből egy bizottság alakult a felolvasások vezetésére. A bizottság elnöke *Szeremlei Sámuel* lelkész több alkalmas és időszerű tárgyat tűzött ki a felolvasásokra vállalkozók elébe, kik részint az ezek közül, részint a saját magok által szabadon választott tárgyakról tartanak felolvasást, vagy szabad előadást. Vasárnap d. u. 2 órakor szoktak tartatni e felolvasások és pedig egyszerre 2—4 helyen, a városnak egymástól jókora távolságban eső részein levő ref. népiskolákban. A körülből 1 órai időre terjedő felolvasást mindig ének és ima előzi meg és követi. Deczember 16-tól márczius 3-ig tart e télen a felolvasási időny, mely idő alatt 3 lelkész, 2 segédlelkész, 3 tanár és 3 tanító összesen 29 felolvasást tart. A hívek buzgóságáról azonban nem lehet annyi jót mondani, mint a felolvasókéről, mert bár arra nem igen van eset, hogy a hallgatók csekély száma miatt nem tartatnék meg a felolvasás, de nem látogatják azt oly nagy számmal, a minővel lehetne és kellene. Különösen figyelemre méltó az, hogy bár a felolvasások tárgyai mindig általános érdekűek, mégis

a vagyonosabb és előkelőbb osztályoknak soha egy tagját sem lehet látni a hallgatóság soraiban, az mindig egészen a szegény napszámos osztályból telik ki. — Ugyancsak Vásárhelyről írják, hogy sokat remélnek ott az istenisztelet buzgó látogatását illetőleg — a melyre különben most sem lehet semmi panasz, — azon vonzóerőtől, a melyet a *Szeremlei* s. lelkész kezdeményezése folytán január hóban megalakult *ujtemplomi vegyes énekkar* kétségtelenül fog gyakorolni a hívekre. Ez énekkarnak van jelenleg 79 nő és 43 férfi, összesen 122 tagja, mind az iparos és gazdaosztály felnőttebb fiaiból és leányaiból, kik Tóth Sándor ujtemplomi kántor igazán tapintatos vezérlete alatt nagy kedvvel tanulják az ő általa négy hangra letett közönséges templomi énekeket. Husvétban, vagy ha sikerül addig egy pár darabra jól elkészülni, bőjti urvacsorakor szándékozik az énekkar először fellépni, az ujtemplomban. Mindezek nagyon dicséretes jelenségek, melyek a vezető férfiak buzgóságáról tanuskodnak.

— **A Hódmező-Vásárhelyi ev. ref. gimnázium** építésének ügye is, habár lassan halad előbbre. Az egyháztanács ugyanis közelebbről elhatározta, hogy kihirdeti a pályázatot a gimn. új épület tervének elkészítésére; és pedig úgy, hogy két pályadíj tűzessék ki, egy 700 frtos az első, és egy 300 frtos a második terv készítőjének. Az építési költség 125,000 frtra van előirányozva. A terv valóztatása fennakadást ugyan bajosan fog szenvedni; mindamellett is lehangoló hatással volt nemcsak az egyháztanácsra, hanem felekezeti különbség nélkül mindazokra, a kik őszintén kívánják azt, hogy a magyar Alföld ezen igen népes, tiszta magyar városának legyen egy, a mai igényeknek teljesen megfelelő berendezéssel épített új gimnásiuma, a városnak azon közönyös és meglehetősen rideg eljárása, hogy az egyháztanácsnak 40,000 frt építési segélyre vonatkozó kérését — végeredményében tekintve a dolgot — nem teljesítette; hanem egy bizottságot küldött fel a miniszteriumhoz, hogy a már megállapítottnál nagyobb összeget adjon az építésre. A főgondnok polgármester elnökelete alatt fentjárt küldöttség eljárásának eredményéről a közelebb tartott városi közgyűlésen számolt be, melyszerint az új okt. miniszter szép ígéretekkel bocsátotta el a küldöttséget, megígérvén, hogy az új gymnasium építése elébe netalán tóduló akadályok elhárítására a maga részéről is törekedni fog. És a városi közgyűlés a küldöttség eljárásának e fényes eredményét tudomásul vette. *Szentés, Makó, Karczag, Kis-Ujszállás* s a többi városok tetemes összegekkel tudtak és tudnak járulni a tudomány és műveltség számára kebelökben emelt és emelendő korszerű gimnásiumi épületek költségeinek fedezéséhez: a nagy *Hódmező-Vásárhely* városa erre nem képes! És miért? mert nem volt meg az intéző körökben az erre szükséges igazi buzgóság és őszinte jóakarát. Az egyház mindamellett is megfogja valóztatni tervét s az államtól nyerendő, immár az országgyűlés által is elfogadott építési segélyre, mint alapra támaszkodva, tavasszal minden valószínűség szerint megfogja kezdeni az építkezést; téglateleperől már is roppant kazal téglát hordatott össze. Isten segítségét kérjük a buzgólkodók munkájához.

— **A kolozsvári theologiai fakultás** szervezése rohamosan halad előbb-előbb. A febr. 17-i igazgató-tanácsi ülésben olvasta föl Parádi Kálmán egyh. ker. tanügyi előadó ft. Szász Domokos püspök urnak a tanári tanszékek betöltésére vonatkozó véleményes előterjesztését, melynek értelmében az ő és ujszövetségi irodalomtörténet és biblíka-theologiai tanszékre Kenessey Béla bpesti

theol. akad. tanár, a praktika theologiai tanszékre Molnár Albert, a dogmatikaira Nagy Károly n.-enyedi lelkész és az egyháztörténelmire Pokoly József geszti lelkész, ez utóbbi főiskolánk egykori igen nagy reményű növendéke vannak javaslatba hozva. Az igazgató-tanács magáévá tevén a javaslatot, a szabályszerű meghívók kiállítását elrendelte. — Minden jel arra mutat, hogy az intéző körök a legnagyobb körültekintéssel járnak el a fakultás szervezésénél, a mi teljes biztosítékot nyújt a sikerre nézve.

— **A népesebb egyházmegyéknek** kisebb megyékre való osztása folyvást élénk megbeszélés tárgyát képezi az erdélyi testvér-egyházkerületben. A sz. szolnoki igen nagy területen fekvő egyházmegye feldarabolásának eszméje nem is egészen új keletű, sürgették azt régebben már többen, s egyebek közt egy időben Dombi Lajos most gyulai, akkor kémeri lelkész formulázott indítványt is adott volt be az egyh. m. közgyűlés elébe. Azonban a feldarabolás tervezete (holott a két részre való osztást már abban az időben is eléggé indokolta a helyzet), úgy akkor, mint most az egyházmegye intéző köréinél egyáltalában nem talált rokonszenvre. Ez utóbbi állásfoglalásra mutat a febr. 20-dikán tartott egyh. megyei tanács megállapodása, melyben a kérdésben felszólalók kivétel nélkül az épségben tartás mellett nyilatkoztak, a mint ezt a Sz. S.-ből olvassuk. Pedig a helyzet csak egy rövid év alatt is sokat változott, és ezután még erősebben változik. Érteni lehet az együttmaradás erős vágyát sok tekintetben, mert hogy többet ne említsünk, a sz.-szolnoki egyházmegye az egyházkerület igazgatásában nagyságából kifolyó részvevésénél fogva mindenkor számot tevő tényező volt; de ez egyébiránt nemes ambícióznak a magasabb tekintetek előtt háttérbe kell vonulnia, s ha különben a közigazgatási kiadások lehetetlenné nem tesszik, az egyházmegyék territorialis rendezése a belmissió, s ezzel rokon kérdések érdekében, napirendről le nem szorítható, sőt más, épen tisztántulni egyházkerületünkben is méltán felvethető.

— **A protestáns tanárképző** eszméjéért, a mint talán mondanunk sem kell, az Orsz. Középisk. T. Közlöny nem tud lelkesülni, mert igazi tanárképző csak egyetem kötelékében virágozhatik, mondva csinált tanárképző elegendő tanár, gyűjtemények, segédeszközök nélkül, neki nem kell. Hát tulajdonképen nekünk se kell. Hanem azért, ha 10—12 akadémiai bölcsészeti tanszéket tudunk tisztességgel felállítani és fentartani a debreczeni főiskolában, ez által, akár a theologiai és jogi akademiák támogatását, akár a tanárképzés elősegítését vesszük tekintetbe, — oly szolgálatot teljesítünk nagy áldozatok árán a hazai közművelődésnek, a mely minden részről elismerést érdemel s méltóvá teendi Debreczent arra, hogy nagy alkotásának befejezéséhez társadalom és állam, minden más üreskező versenyzőre való tekintet nélkül, önkénynt segítséget nyujtsanak.

— **Ingyen ebédet** adnak a budapesti vendéglősök 37 olyan egyetemi hallgatónak, kik szegény tanítók fiai. Ezt a kedvezményt is az Eötvös-alap eszközölte ki, a mely husz évi fennállása óta ösztöndíjak és segélyek czimén 39,125 frtot juttatott a hozzáfolyamodóknak. Az alap tőkésített vagyona 64,571 frt, mult évi bevétele 11,769 frt 85 kr, kiadása 9013 frt. A 37 egyet. tanuló közül 10 tanárjelölt. (K. T. K.)

— **A „Magyar Diák Szövetség“** debreczeni osztálya a május hónapban Debreczenben tartandó országos diák-kongressusra Simonffy Imre kir. tanácsos polgármestert, a kollegium helyi gondnokát és Dr. Öreg János rektor-professzort volt szerencsés megnyerni. Az

ügyben eljáró küldöttség eredménnyel biztató lépéseket tett az iránt is, hogy az ünnepély költségeire 1000 frt segély tárgyában a városi tanácshoz benyújtott kérvényök kedvező elintézésben részesüljön. A tervezett diák-kongresszus az előkészületekből következőleg igen nagy szabásúnak ígérkezik.

— **Lelkész-választás.** Az erdélyi egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett sz.-sámsoni egyházban komádii s.-lelkész Bod Ferencz, főiskolánk egykori növendéke választotta meg e hó 10-én lelkészül, a ki mint igen jó szónok volt ismeretes már az iskolai falak között is. Őszinte szerencsekívánatunkat fejezzük ki a szerencsés választás alkalmával!

— **A debreczeni tanszerkiállítás befejező ünnepélye.** Mara, febr. 23-án d. e. 11 órára hívta egybe a tanszerkiállítás elnöksége a záró gyűlést, melyen az elnöki rövid jelentés után a megítélt állami érdemek és a különböző oklevelek lesznek átadva a debreczeni kiállítóknak. Ugyanekkor osztják ki a játék- és torna-verseny győztes ifjai között is az érdemeket és valljelvényeket. Az érdeklődő közönség az ünnepélyre meg van hívva.

— **A protestáns árvaház javára** az idén Budapesten rendezet protestáns-bál tiszta jövedelme 2240 frt 63 krt tesz. Ezen szép összegben jókora tételt képeznek a felülfizetések is, melyek 5 frttól egész 100 forintig emelkedtek.

— **A kolozsvári tud. egyetem tanácsa** már régebben oly értelmű fölterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz, hogy az előadások október—július hónapokban tartassanak. Nem ismerjük a felterjesztés indokolását, de az előadás mostani idejét már csak azért sem tartanók kívánatosnak megváltoztatni, mert az nem is oly rég tétetett át szeptember—juniusra a kolozsváriak által proponált időszakról, s azt talán épen az erdélyi tanintézetek különben is eléggé indokolt gyakorlata után fogadtuk el országszerte. Hogy a középiskolák tanéve is visszahelyeztessék a régi időszakra, ilyen kérdés talán nem merül fel; de hogy mért kezdődjék az egyetemi előadás különös kiváltságképen októberben: ezt nem érthetjük, ha csak a magunk viszonyainak megfelelő berendezkedést némely külföldi, s az ottani viszonyokhoz mért beosztással való öszhangzás kedvéért feláldozni nem akarjuk.

— **Haláleset.** Idősb Dobai Sándor, a zilahi ev. ref. főgymnasium nyugalmazott tanára 77 éves korában e hó 19-én elhunyt. — A megboldogult tanítói működésének kezdete tanügyeinkre nézve is felette váltságos időszakra, az 50-es évek elejére esik. Hogy ki volt ő, hogyan töltötte be tanári és hazafiúi kötelességeit: ma már talán csak azok ismerik, kik ama nehéz idők eseményeihez közelebb éltek, vagy abban az időben tanítványai voltak. Dobai Sándor mint tanár, fáradhatatlan munkásságu, humánus és oly szerencsés bánás módu férfiú volt, hogy még a ki magasabb osztályba való előképzéssel lépett is a zilahi iskolába, vágyott az ő keze alá jutni s a jó Dobai bácsi tanítványa lenni. Kitartó buzgalma, tanítási methodusa mindenkor szép eredményt volt képes tanítványaival produkálni, s tanítványainak közvizsgálata tanítványokra, szülőkre s a nagy közönségre nézve mindenkor ünneplés volt, melyben tömeges hallgatóság szokott gyönyörködni. Felette szerény javadalmazás mellett is képes volt nem csak több tagból álló családjáról kellően gondoskodni, de az öregség napjaira is tudott takarékoskodni. Sok oldalú elfoglaltatása mellett a pomológiát is szerencsével kultiválta, abba tanítványait is be tudta vonni annyira,

hogy nem egy tanítványa épen az ő vezetése alatt kedvelte meg a gyümölcsészetet. Az 50-es és 60-as évek küzdő tanfériai közül Zilahon ő már az utolsó előtti; a régi gárdát az iskolánál egészen új nemzedék váltotta fel; a jelesnél jelesebb tanárok egy nyugalomban élőknek kivételével előtte költöztek el a munka teréről a pihenés békés honába. Legyen áldott emlékezete. Az iskolai előjáróság és tanári kar a következő gyászjelentést adta ki haláláról: A zilahi evang. reform. kollégium előjárósága és tanárkara fájdalommal tudatja, hogy *idősb Dobai Sándor* nyugalmazott főgimnáziumi rendes tanár, 1848—49. honvéd hadnagy, 40 évi működés, 3 évi nyugalomban létel után, életének 77-dik évében f. évi február hó 19-dikén d. u. 1 órakor meghalt. A megboldogult temetése f. évi február hó 21-dikén d. u. 3¹/₂ órakor lesz. Áldás lebegjen emléke fölött!

— **Vettük** a a „Magyar Tanfériák és Tanítónők Ezredéves Albuma“ című vállalatból azt a füzetet, a mely a felső-lövői ágost. evang. tanítóképzésben végzett egyének csoportját adja az alapítók és tanárok képeivel együtt. A szöveget Ebenspranger János igazgató szerkeszti, kiadója a „Tanügy“ szerkesztősége Békésen. Ennek a füzetnek előfizetési ára 5 frt. A kezünkhez jutott füzet, mely tulajdonképen a felső-lövői tanítóképző-intézet 50 éves fennállása emlékére adatott ki, mintegy 150 férfiú képét tartalmazza. Feltűnő előttünk, hogy a 150 név között alig találunk valami 16 névre olyanra, mely magyaros hangzásu volna. Teljesen távol állunk minden sovinizmustól, midőn megjegyezzük, hogy igen kívánatos dolog lenne, hogy a magyar tanítókar az „Ezredéves Album“ összeállításánál a felette sok idegen, többnyire némethangzásu nevek megmagyarosítása érdekében is indítson mozgalmat s e téren is alkosson mindenesetre emlékeztető „albumot“. Még mindig nem késő.

— **T. olvasó közönségünk**ből úgy a mult, mint a folyó évi díjjal hátralékban levőket tisztelettel kérjük fel, hogy szíveskedjenek a lap díját a kiadóhivatalhoz mielőbb beküldeni.

Szerkesztői üzenetek.

N. S. A—a. A korábbi küldemény közlése tárgyánál s részletességénél fogva e lapban nem látszik célravezetőnek; aztán könnyen oly feltevésekre adhatna alkalmat, a melyeket az orvosi tudományok mai állására és a közfelfogásra való tekintetből kerülnünk kell. Szíves érdeklődését különben megköszönjük s arra továbbra is számítunk; csak az általánosabb érdekű s magasabb nézpontokból kiinduló közleményeket még sem nélkülözhetjük. Az utóbbi küldemény a jövő számban jön. — **H.-M.-V. B. K.** Szívességed lekötelez; becses ígéréted nagyértékű előttünk. — **V. J. I—ny.** Előbbi becses cikkét köszönettel vettük; kérjük továbbra is szíves tudósításait s közleményeit. — **G. K. N.-B—a.** A megígért értékes küldeményt régóta epedve várjuk.

TARTALOM-JEGYZÉK: Dr. Berzeviczy és a debreczeni egyetem. Dr. Öreg János. — Tanügy: A prot. theologiai képzés Ausztriában. B. L. — Javaslat a gymnasiumi felügyelő utasítása tárgyában. — Közéletünk: Lelkészválasztási előkészületek Debreczenben. Referens. — Gyakorlati kérdés. — Külföld: Németországi hírek. — A tengeren túlról. Harsányi Sándor. — Apróságok. Bajnok Dávid. — Különnéfélek. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.